

Obsah

1. Všeobecná část	13
<i>Zpracoval Dr. Ing. Eduard Schmidt</i>	
1.1 Úvod	13
1.2 Výkon nástroje	14
1.3 Řezné materiály	16
1.4 Opatřebení břítu	18
1.5 Trvanlivost nástroje	19
1.6 Strojírenské materiály	21
1.7 Přehled strojírenských materiálů	22
1.8 Měrný řezný odpor	24
1.9 Tuhost a chvění nástrojů	28
1.10 Druhy třísek	28
1.11 Součinitel objemu třísek	30
1.12 Úpravy třísek	31
1.13 Drsnost povrchu	32
Literatura	34
2. Geometrie břítu	35
<i>Zpracoval Dr. Ing. Eduard Schmidt</i>	
2.1 Geometrie břítu všeobecně	35
2.2 Vztažné soustavy geometrie břítu	39
2.3 Geometrie úhlů čela	39
2.3.1 Kotangentní diagramy čela	39
2.3.2 Kruhové diagramy čela	40
2.4 Určující dvojice úhlů čela	42
2.5 Negativní úhly čela	45
2.6 Normální úhly čela a hřbetu	48
2.7 Geometrie úhlů hřbetu	50
2.8 Tangentní diagramy úhlů hřbetu	51
2.9 Určující dvojice úhlů hřbetu	53
2.10 Břítové úhly v základní rovině	56
2.11 Nástrojové a pracovní úhly	59
2.12 Transformace břitových úhlů	61
Literatura	65
3. Oceli pro řezné nástroje	66
<i>Zpracoval Ing. Jiří Průcha</i>	
3.1 Požadavky na oceli pro řezné nástroje	66
3.2 Tepelné zpracování	67

3.3	Rychlořezné oceli	69
3.4	Legované oceli pro řezné nástroje	86
3.5	Povrchové úpravy řezných nástrojů	94
3.6	Vady rychlořezných ocelí	100
3.7	Rychlořezné oceli na lité nástroje	107
	Literatura	110

4. Slinuté karbidy a keramické materiály 111

Zpracoval Dr. Ing. Eduard Schmidt

4.1	Slinuté karbidy všeobecně	111
4.2	Druhy slinutých karbidů	113
4.3	Použití slinutých karbidů	115
4.4	Tvarování slinutých karbidů	116
4.5	Pájení slinutých karbidů	117
4.6	Standardizace slinutých karbidů	118
4.7	Keramické a lité řezné materiály	118
	Literatura	119

5. Nože 120

Zpracoval Vladimír Roček

5.1	Nože všeobecně	120
5.2	Tělesa nožů	121
5.3	Síly působící na nůž	122
5.4	Geometrie břítu nožů	122
5.5	Rychlořezné nože svařované stykové	125
5.6	Rychlořezné nože s navařovanými destičkami	126
5.7	Rychlořezné nože s navařovaným břitem	127
5.8	Nože s břity ze slinutých karbidů	127
5.9	Utvářeče třísek	128
5.10	Kopírovačí nože	130
5.11	Revolverové a automatové nože	132
5.12	Hoblovačí a obrážecí nože	133
5.13	Nože s keramickými břitovými destičkami	134
5.14	Diamantové nože	136
5.15	Složené nože s vyměnitelnými destičkami	136
	Literatura	141

6. Tvarové nože 142

Zpracoval Dr. Ing. Eduard Schmidt

6.1	Tvarové nože všeobecně	142
6.2	Druhy tvarových nožů	143
6.3	Geometrie břítu tvarových nožů	146
6.4	Určení profilu tvarových nožů	147
6.5	Výpočet profilu radiálních tvarových nožů	147
6.6	Úprava profilu tvarových nožů	149
6.7	Konstrukce tvarových nožů	150
6.8	Technologie výroby tvarových nožů	151
	Literatura	152

7. Frézy 154

Zpracoval Dr. Ing. Eduard Schmidt

7.1	Druhy fréz	154
7.2	Geometrie břítu fréz	156
7.3	Kinematika frézování	161

7.4	Řezné síly při frézování	162
7.5	Obvodová řezná síla při frézování (Ing. Antonín Řezáč)	163
7.6	Rovnoměrnost frézování	170
7.7	Vnější průměry fréz	171
7.8	Velikost upínací díry fréz	172
7.9	Počet a sklon zubů fréz	172
7.10	Tvar zubů fréz	173
7.11	Frézování zubových drážek fréz válcových a čelních	177
7.12	Frézy úhlové pro obrábění zubových drážek	185
7.13	Dělení břitů na frézách (Ing. Antonín Řezáč)	187
7.14	Ostření válcových fréz	191
7.15	Ostření čelních fréz	193
7.16	Tvarované břity ze slinutého karbidu	194
7.17	Frézy s vloženými noži	194
7.18	Frézovací hlavy	197
7.19	Kotoučové frézy a pily	204
7.20	Pilové kotouče	206
7.21	Tvarové frézy všeobecně	209
7.22	Podsoustružování tvarových fréz	210
7.23	Podbrušování tvarovým kotoučem	215
7.24	Profil tvarových nožů pro podsoustružování	218
7.25	Geometrie fréz v závislosti na průměru	220
7.26	Rozměry podsoustružených tvarových fréz	221
7.27	Profilové ostření tvarových fréz	222
7.28	Tvarové frézy s vloženými břitovými částmi	223
	Literatura	225

8. Vrtací nástroje 226

Zpracoval Ing. Karel Vesku

8.1	Obrábění děr	226
8.2	Rozměry šroubových vrtáků	226
8.3	Úhel sklonu drážek, úhel hrotu a kuželovitost šroubových vrtáků	228
8.4	Geometrie šroubových vrtáků	229
8.5	Děliče břitů vrtacích nástrojů (Ing. A. Řezáč)	230
8.6	Úpravy hrotů vrtáků	232
8.7	Výroba drážek šroubových vrtáků	232
8.8	Ostření šroubových vrtáků	234
8.9	Ploché vrtáky	236
8.10	Šroubovitě vrtáky pro hluboké díry	237
8.11	Jednobřitové nástroje pro vrtání hlubokých děr	238
8.12	Trepnační vrtáky	240
8.13	Šroubovitě vrtáky s břity ze slinutých karbidů	242
8.14	Vrtáky pro nejmenší průměry (miniaturní vrtáky)	243
8.15	Vyvrtávací tyče jednobřitové	244
8.16	Vyvrtávací tyče dvoubřitové	245
8.17	Stavitelné vyvrtávací a vystružovací hlavy	246
8.18	Základní druhy a rozměry výhrubníků a výstružníků	248
8.19	Upínání výhrubníků a výstružníků	252
8.20	Frézy na drážky výhrubníků	253
8.21	Rozteč zubů výstružníků	253
8.22	Frézy pro obrábění drážek výstružníků se stejnoměrnou roztečí zubů	254
8.23	Rozměry fréz pro výrobu výstružníků s nestejnou roztečí zubů	255
8.24	Geometrie břítu strojních výstružníků	254
8.25	Konstrukce válcových výstružníků	256
8.26	Kuželové výstružníky	257
8.27	Přesnost a jakost vystružování	257
8.28	Postup výroby přesných válcových děr	259
8.29	Záhlubníky	259

8.30	Kombinované vrtací nástroje	261
8.31	Síly na vrtacích nástrojích	264
8.32	Ostření výhrubníků, záhlubníků a výstružníků	265
	Literatura	267

9. Závitořezné nástroje 268

Zpracoval Dr. Ing. Eduard Schmidt

9.1	Závitořezné nástroje všeobecně	268
9.2	Druhy závitových nožů	269
9.3	Závitové nože soustružnické	270
9.4	Geometrie závitových nožů	273
9.5	Dělení třísek při obrábění závitových profilů	275
9.6	Závitníky všeobecně	277
9.7	Druhy závitníků	278
9.8	Rozměry závitníků	278
9.9	Síly působící na závitník	286
9.10	Speciální závitníky	289
9.11	Přesnost závitníků	290
9.12	Ostření závitníků	290
9.13	Závitové čelisti	291
9.14	Rozměry kruhových závitových čelistí	292
9.15	Výpočet kruhových závitových čelistí	293
9.16	Přesnost závitových čelistí	294
9.17	Závitořezné hlavy	294
9.18	Závitové kotoučové frézy	297
9.19	Závitové hřebenové frézy	297
9.20	Tvářecí nástroje na závity (zpracoval Dr. Jan Věkřuta)	300
	Literatura	305

10. Nástroje na ozubení 306

Zpracoval doc. Ing. Stanislav Švec, CSc.

10.1	Tvarové frézy na ozubení — všeobecně	306
10.2	Rozdělení tvarových fréz na ozubení	307
10.3	Výpočet a konstrukce kotoučových fréz na evolventní ozubení	308
10.4	Geometrie břitu kotoučových fréz	318
10.5	Výpočet a konstrukce čepových fréz na evolventní ozubení	319
10.6	Geometrie břitu čepových fréz	321
10.7	Vývojová konstrukce kotoučových a čepových fréz	322
10.8	Obrázecí hřebenové nože — všeobecně	324
10.9	Použití obrázecích hřebenových nožů	324
10.10	Rozdělení obrázecích hřebenových nožů	325
10.11	Výpočet a konstrukce dokončovacích obrázecích hřebenových nožů Maag	328
10.12	Geometrie břitu hřebenových nožů	330
10.13	Ostření obrázecích hřebenových nožů	332
10.14	Výpočet a konstrukce šikmých obrázecích nožů	333
10.15	Zvláštní provedení hřebenových nožů	338
10.16	Obrázecí kotoučové nože na evolventní ozubení — všeobecně	339
10.17	Použití obrázecích kotoučových nožů	340
10.18	Druhy kotoučových nožů	340
10.19	Základní vztahy kotoučových nožů	342
10.20	Geometrie břitu kotoučových nožů	344
10.21	Výpočet a konstrukce kotoučových nožů	344
10.22	Obrázecí nože kotoučové na evolventní ozubení se šikmými zuby	349
10.23	Geometrie břitu nožů se šikmými zuby	349
10.24	Postup výpočtu obrázecího kotoučového nože se šikmými zuby	352
10.25	Vývoj kotoučových nožů	354
10.26	Odvalovací frézy — všeobecně	355

10.27	Použití odvalovacích fréz	356
10.28	Rozdělení odvalovacích fréz	356
10.29	Základy geometrie odvalovacích fréz	358
10.30	Výpočet a konstrukce odvalovacích fréz	361
10.31	Geometrie břítu odvalovacích fréz	364
10.32	Pokrokové konstrukce odvalovacích fréz	365
10.33	Ševingovací ozubená kola	366
10.34	Hlavní způsoby ševingování	367
10.35	Použití ševingovacích kol	368
10.36	Rozdělení ševingovacích kol	368
10.37	Základy konstrukce a výpočtu ševingovacích kol	368
10.38	Výpočet ševingovacích kol pro vnější ozubení	372
10.39	Vývoj ševingovacích nástrojů	377
10.40	Nástroje pro výrobu ozubení šnekových soukolí	377
10.41	Výroba závitů šneků a šnekových kol	380
10.42	Základy navrhování nástrojů pro válcové šnekové soukolí	384
10.43	Šnekové soukolí A	384
10.44	Obecná šneková soukolí B, C	388
10.45	Obálkové šnekové soukolí D	393
10.46	Evolventní šnekové soukolí E	393
10.47	Šneková soukolí F	394
10.48	Vývojové směry ve výrobě nástrojů na šneková soukolí	394
10.49	Nástroje pro výrobu ozubení kuželových kol	396
10.50	Teoretické základy výroby ozubení kuželových kol	401
10.51	Kotoučové a čepové frézy pro výrobu ozubení kuželových kol	407
10.52	Kruhové protahovací trny Revacycle	408
10.53	Obrážecí nože Oerlikon	409
10.54	Provedení nožů Oerlikon	411
10.55	Obrážecí nože Gleason	413
10.56	Princip práce obrážecích nožů	413
10.57	Rozdělení obrážecích nožů	414
10.58	Základy konstrukce nožů	415
10.59	Geometrie břítu nožů	418
10.60	Obrážecí nože Heidenreich — Harbeck	420
10.61	Odvalovací kotoučové frézovací hlavy	420
10.62	Frézovací hlavy Gleason	422
10.63	Princip práce kuželových kol se zakřivenými zuby	422
10.64	Provedení a druhy frézovacích hlav Gleason	424
10.65	Teoretické základy výroby ozubení kuželových kol Gleason	425
10.66	Odvození čísla frézovací hlavy	426
10.67	Seřazení pastorku pro obrábění na čisto	428
10.68	Frézovací hlavy G s mechanicky upnutými noži	429
10.69	Zvláštní provedení frézovacích hlav Gleason	436
10.70	Odvalovací frézy Klingelberg	438
10.71	Princip práce frézy Klingelberg	438
10.72	Rozdělení odvalovacích fréz K	440
10.73	Záběrové pole a úprava profilu frézy K	440
10.74	Základy výpočtu a konstrukce	441
10.75	Frézovací hlavy K pro cykloaloidní ozubení	443
10.76	Frézovací hlavy Oerlikon	443
10.77	Princip práce strojů Spiromatic	444
10.78	Provedení a dráhy frézovacích hlav Oerlikon	446
10.79	Vývojové směry nástrojů na ozubení kuželových kol	449
	Literatura	449

11. Odvalovací nástroje pro obecné profily 450

Zpracoval doc. Ing. Stanislav Švec, CSc.

11.1	Nástroje pro výrobu obecných profilů odvalováním	450
11.2	Druhy nástrojů pro obecné profily	451

11.3	Použití odvalovacích nástrojů	453
11.4	Výpočet a konstrukce odvalovacích fréz pro drážkové hřídele	454
11.5	Speciální konstrukce odvalovacích fréz pro drážkové hřídele	463
11.6	Odvalovací frézy pro řetězová kola	464
	Literatura	465

12. Protahovací a protlačovací nástroje 466

Zpracoval Ing. Antonín Řezáč

12.1	Protahováký a protlačováký všeobecně	466
12.2	Zásady pro konstrukci protahováký	467
12.3	Výpočet pevnosti protahováký	472
12.4	Děliče třísek	475
12.5	Tření na bocích protahováký	487
12.6	Úhel čela protahovacích nástrojů	490
12.7	Úhel hřbetu protahovacích nástrojů	490
12.8	Řezná část protahováký a protlačováký	491
12.9	Kalibrující část protahováký a protlačováký	491
12.10	Opotřebení protahováký a protlačováký	493
12.11	Porovnání konstrukcí protahováký	494
12.12	Šestidrážkový protahováký	498
12.13	Vnější protahováký	502
	Literatura	508

13. Brusné nástroje 510

13a. Brusné nástroje keramické 510

Zpracoval Václav Černý

13.1	Brusné nástroje — všeobecně	510
13.2	Brusivo	511
13.3	Zrnitost	512
13.4	Tvrdost brusných nástrojů	513
13.5	Struktura brusných nástrojů	513
13.6	Pojiva brusných nástrojů	513
13.7	Tvary a rozměry brusných kotoučů	514
13.8	Volba brusných kotoučů	516
13.9	Kotouče pro ostření nástrojů	517
13.10	Chlazení při ostření nástrojů	518
13.11	Kontrola jakosti brusných materiálů	518
13.12	Orovnávače brusných kotoučů	519

13b. Brusné nástroje diamantové 520

Zpracoval Radim Kopecký

13.13	Průmyslové diamanty	520
13.14	Diamantové brusné kotouče	523
	Literatura	526

14. Upínání řezných nástrojů 530

Zpracoval Dr. Ing. Eduard Schmidt

14.1	Upínací kužele	530
14.2	Normy ČSN pro upínání řezných nástrojů	531
14.3	Nástrojové stopky a dutiny	532
14.4	Kuželové stopky strmé	533
14.5	Kuželové díry nástrčných výhrubníků a výstružníků	534

14.6	Díry, pera a drážky fréz	535
------	------------------------------------	-----

15.	Jakost řezných nástrojů	536
------------	--	------------

Zpracoval Dr. Ing. Eduard Schmidt

15.1	Definice jakosti	536
15.2	Rozdělení jakosti	537
15.3	Kontrola jakosti výroby a údržby	538
15.4	Materiál nástroje	538
15.5	Rozměrová přesnost, geometrie břitu a jakost ostření	546
15.6	Nože	547
15.7	Šroubovitě vrtáky	549
15.8	Výstružníky	555
15.9	Závitové čelisti	560
15.10	Protahovací trny	563
15.11	Obrážecí kotoučové nože na ozubení s přímými zuby	566
15.12	Přístroje pro kontrolu řezných nástrojů	569
15.13	Povrchová úprava	571
15.14	Zkoušky řezivosti	573
	Literatura	578